

PREDYKATYWNE SPOSOBY WYRAŻANIA RELACJI POSIADANIA

PREDICATIVE WAYS OF EXPRESSING POSSESSION

Streszczenie

Niemal każdy język stosuje struktury wyrażające posiadanie. Językoznawcy wyróżniają całe ich bogactwo, jednak w sposób najbardziej ogólny można je podzielić na predykatywne i atrybutywne. Podział ów zależy od syntaktycznych konstrukcji zastosowanych do określania omawianej relacji. Na przykładach języków używanych na całym świecie zaprezentowano główne typy oraz liczne podtypy sposobów realizacji zjawiska tak powszechnego w ludzkiej kategoryzacji jak relacja posiadania.

Słowa kluczowe: posiadanie, relacja posiadania, predykatywny, atrybutywny

Abstract

Almost all languages employ various structures expressing possession. Linguists recognise the rich variety of them. However, from the most general perspective, these structures can be divided into two groups, namely predicative and attributive ones. This division depends on syntactic structures used to express the relation discussed. The main types and subtypes of the realisation of the phenomenon so omnipresent in human categorisation as the relation of possession are presented and illustrated by a number of languages spoken all over the world.

Keywords: possession, relation of possession, predicative, attributive

1. Sposoby wyrażania posiadania

Analiza języków wykazuje, że w większości, jeśli nie we wszystkich przypadkach posiadanie może być wyrażane na dwa sposoby. tj. jako główne twierdzenie wyrażone w zdaniu:

(1) Mary has a car.
(Mary ma samochód.)

lub może być presuponowane

(2) Mary's car was seen there yesterday.
(Samochód Mary był tam wczoraj widziany.)

Pierwszy przykład ilustruje posiadanie predykatywne, natomiast drugi prezentuje posiadanie atrybutywne (odrzeczownikowe, przydawkowe). Niektórzy językoznawcy, jak na przykład Seiler (1983) czy Taylor (2006) twierdzą, że fraza druga ukazuje dużo szersze

znaczenie niż pierwsza ponieważ obejmuje nie tylko własność lub posiadanie czasowe, które są kojarzone z posiadaniem predykatywnym.

Miller i Johnson-Laird przedstawili opis różnic pomiędzy posiadaniem atrybutywnym i predykatywnym w języku angielskim:

„,Tom’s face’ (twarz Toma) jest wyłącznie Toma; ,Tom has Bill’s face’ (Tom ma twarz Billa) może być jedynie rozumiane jako potwierdzenie podobieństwa. ,Tom’s father’ (ojciec Toma) identyfikuje konkretną osobę, z którą Tom jest spokrewniony; ,Tom has Bill’s father’ (Tom ma ojca Billa) nie zostanie użyte dla stwierdzenia, że Tom i Bill są braćmi. Ponadto, Tom’s face expression (wyraz twarzy Toma) jest wyrazem Toma, a Tom’s location’s location (lokalizacja lokalizacji Toma) jest lokalizacją Toma, ale Tom’s hat’s color (kolor kapelusza Toma) nie jest kolorem Toma, a Tom’s father’s father (ojciec ojca Toma) nie jest ojcem Toma”. (1976, 562 w Heine 2006, 26, tłumaczenie autora)

Interesującym jest, że w gramatyce generatywnej (Lynch 1973, 82, Watkins 1967, 2196 w Heine 2006, 29) pojawia się opinia, że posiadanie predykatywnie jest podstawowe lub niederywowane, podczas gdy posiadanie atrybutywne wywodzi się z posiadanie predykatywnego poprzez określone zasady. Część językoznawców (np. Bugenhagen) twierdzi, że posiadanie predykatywnie i atrybutywne różnią się od siebie zarówno formą, jak i znaczeniem, i że generują wiele cech różniących. Bugenhagen (1986, 129 w Heine 2006, 26) przywołuje na przykład różnice długości czasu, podczas którego pomiędzy uczestnikami relacji występuje więź, połączenie (przez dłuższy czas w przypadku posiadania atrybutywnego), różnicę pomiędzy byciem posiadającym - lokacyjnym celem dla posiadania predykatywnego, a lokacją dla drugiego typu, i w końcu obecności odpowiednio minimalnej lub całkowitej kontroli. Heine (2006, 26) wspomina także odpowiedni presupozycyjny kontekst, tj. posiadanie może być presuponowane w przypadku posiadania atrybutywnego, ale określone dla posiadania predykatywnego.

Posiadanie atrybutywne i predykatywnie są zwykle, choć nie zawsze, wyrażane przez odmienne struktury. W języku angielskim posiadanie może być wyrażone przy pomocy przyimka *with* (z) np. *a girl with blue eyes* (dziewczyna z niebieskimi oczami) (posiadanie atrybutywne) oraz *He is with his wife* (On jest ze swoją żoną) (posiadanie predykatywnie). Akoma, język keresan w Nowym Meksyku używa oznaczającego posiadanie prefiksu *qa-*, który może być oznacznikiem zarówno posiadanie predykatywnego jak i atrybutywnego.

2. Predykatywnie wyrażanie posiadania.

Niniejsza dyskusja koncentruje się na jednym z dwóch sposobów wyrażania posiadania – posiadaniu predykatywnym.

W swojej typologii posiadania predykatywnego, Stassen (2009, 48) sugeruje zastosowanie kodowania posiadającego i posiadanego z uwagi na ich funkcje. Autor wyszczególnia cztery typy głównych strategii kodowania, to jest syntaktycznie tranzytywne, syntaktycznie nietranzytywne, lokacyjne lub egzystencjalne i lokalizacyjne. Posiadanie lokalizacyjne może być scharakteryzowane w następujący sposób (Stassen, 2009, 49):

1. zawiera lokacyjne/egzystencjalne orzeczenie wyrażone poprzez czasownik o ogólnym znaczeniu *być*
2. posiadany jest zwykle podmiotem gramatycznym orzeczenia ze wszystkimi cechami morfosyntaktycznymi dopuszczanymi przez dany język dla podmiotów gramatycznych
3. posiadający przyjmuje formę niejednoznacznego, okolicznikowego przypadku ze wszelkimi możliwymi formalnymi kodowaniami relacji okolicznikowych, np. afiksację dla danego przypadku lub wyrażenia przyimkowe, najczęściej wyrażające lokację lub kierunek.

W języku angielskim, ostatnia z trzech wymienionych powyżej cech jest związana z oznaczaniem posiadającego jako lokacji statycznej, np. lokalizacja wyrażona przez *in, at, on, by*; w przypadkach dynamicznych zorientowanych na cel - np. celownik lub narzędnik reprezentowany przez *to* lub *for*. Zdarza się także, że posiadany jest oznaczany dla narzędnika w ten sposób wskazując na źródło ruchu. Stassen charakteryzuje różnorodne posiadania lokalizujące nie biorąc pod uwagę oznaczania rzeczownika dla dopełniacza. Dla języka angielskiego ten typ posiadania może być w sposób skrótowy przedstawiony jako:

at/to (przy, do) posiadający, (there) is/exists (tam jest/istnieje) posiadany

Jednakże powyższą strukturę można spotkać w wielu innych niepowiązanych językach i jest to przez Stassen'a (2009, 51-54) zilustrowane przez liczne przykłady, żeby tylko wspomnieć (skrótówo zastosowane w analizie omówiono na końcu artykułu):

(3) współczesny irlandzki (indoeuropejski, celtycki)

Tā airgead aig-e

(lit.) be.3SG.PRES money at-3SG

'He has money'

(On ma pieniądze.)

(4) klasyczny łaciński (indoeuropejski, italski)

Est mihi liber

(lit.) be.3SG.PRES 1SG.DAT book.NOM.SG

'I have a book'

(Mam książkę)

(5) rosyjski (indoeuropejski, wschodniosłowiański)

U Ivana byl sinij avtomobil'

(lit.) at I.-GEN be.3SG.M. PAST blue car

'Ivan had a blue car'

(Ivan ma niebieski samochód)

(6) fiński (uralski, bałto-fiński)

Isä-lläön kaksi auto-a

(lit.) father-at BE.3SG.PRES two car-PART

'Father has two cars'

(Ojciec ma dwa samochody)

Co ciekawe, struktura ta jest dominującym kodowaniem w językach Eurazji, Afryki północnej, Polinezji i północnej części Ameryki Południowej.

W typologii Stassen'a (2009, 54) wymieniono także inne nietranzytywne kodowanie posiadania predykatywnego, *with*-possession (*z*-posiadanie). Jest ono podobne do posiadania lokalizującego z uwagi na fakt, że oba zawierają lokatywne/egzystencjalne orzeczenie, które może być realizowane jako zerowe, zwłaszcza w niektórych przypadkach niestandardowych. Istnieje jednak więcej różnic niż podobieństw. W przypadku *z*-posiadania (tj. posiadania wyrażonego przy użyciu przyimka *z*), w przeciwieństwie do typu lokalizacyjnego, podmiot jest wyrażany za pomocą frazy rzeczownikowej posiadającego. Co więcej, to posiadany a nie posiadający jest określany przez niejednoznaczne oznaczenie. Podsumowując, *z*-posiadanie może być zdefiniowane w następujący sposób (Stassen, 2009, 54):

1. zawiera lokacyjny/egzystencjalne orzeczenie wyrażane przez czasownik o znaczeniu zbliżonym do *być*
2. fraza rzeczownikowa będąc posiadającym funkcjonuje jako podmiot orzeczenia
3. pewne niejednoznaczne, okolicznikowe wyrażenia reprezentują posiadanego.

Jak twierdzi Stassen (2009, 55), w wielu przypadkach oznaczenie przypadku posiadającego w strukturze, jak określono powyżej, ma asocjacyjne lub komitatywne znaczenie słowa *with* (*z*) i z tego też powodu językoznawcy czasem nazywają tą strukturę posiadaniem komitatywnym, posiadaniem towarzyszącym lub, jak to użyto w tym przypadku, *with-possessive*. Struktura wygląda w sposób następujący:

posiadający jest/istnieje z posiadany

Wydaje się, że posiadanie lokalizacyjne jest przeciwieństwem *with*-possession (*z*-posiadania). Stassen (2009, 55) sugeruje użycie kognitywnego pojęcia pojemnika. W strukturach lokacyjnych to dopełnienie reprezentowane przez większą przestrzeń zawierającą desygnat frazy rzeczownikowej. We frazach zawierających *with* (*z*), wygląda to odwrotnie, to znaczy element *with* (*z*) jest częścią posiadającego. Stassen (2009, 55-56) ponownie przedstawia geograficzne umiejscowienie omawianej struktury: Wschodnia Austronezja i Papua, północna część Ameryki Południowej, i sub-saharyjska Afryka, ilustrując strukturę licznymi przykładami:

(7) kapau (papuaski, centralny i zachodni)

Ni änga hanga ti

(lit.) I house with(?) DECL

‘I have a house’

(mam dom)

(8) amele (papuaski, madang)

Ija sigin ca

(lit.) 1SG knife with

‘I have a knife’

(Mam nóż)

(9) hixkaryana (makro-karaibski, karaibski)

Apaytara hyawo naha biryekomo

(lit.) chicken with 3SG-be-PRES boy

‘The boy has chickens’

(Chłopiec ma kurczaki)

Wśród struktur reprezentujących posiadanie nietranzytywne wyróżnić można także tzw. topic possessive (posiadanie tematowe), to znaczy:

(w odniesieniu do) posiadającego, posiadany jest/istnieje

Stassen (2009, 58) wymienia cechy charakterystyczne omawianej struktury:

1. zawiera lokacyjne/egzystencjalne orzeczenie wyrażane przez czasownik o znaczeniu zbliżonym do *być*
2. posiadany funkcjonuje jako podmiot orzeczenia
3. posiadający przyjmuje rolę tematu zdania, który jest elementem definiującym relację w zdaniu i decydującym czy zdanie główne jest prawdziwe czy też nie.

Omawiana struktura, choć niezbyt rozprzestrzeniona geograficznie, występuje w różnorodnych językach, jak na przykład (Stassen 2009, 59-62):

(10) birmański (chińsko-tybetański, tybetańsko-birmański, birmański-lolo)

Cunto pai-hsan hyi’

(lit.) 1SG money exist

‘I have some money’

(mam trochę pieniędzy)

(11) tajski (austroazjatycki, kam-tajski)

Phom mii rod

(lit.) 1SG exist car

‘I have a car’

(Mam samochód)

(12) kambodżański (austroazjatycki, mon-khmerski)

Pu mien lan

(lit.) Uncle exist car

‘Uncle has a car’

(Wujek ma samochód)

(13) bahasa Indonezja (austronezyjski, zachodnioindonezyjski)

Saya tidak ada uang

(lit.) 1SG not exist money

‘I don’t have any money’

(Nie mam żadnych pieniędzy)

(14) akan (nigero-kordofański, kwa)

Me wo wodan bi

(lit.) I be house one

‘I have a house’

(Mam dom)

Posiadanie wyrażane przez czasownik *have* (mam) jest tranzytywne z natury i używa tranzytywnego lub semi-tranzytywnego czasownika *have/mieć*. Ten element nie jest powiązany z lokatywno-egzystencjalnym orzeczeniem *być, istnieć* i wyraża raczej akcję niż istnienie, egzystencję. W tejże strukturze posiadający przybiera formę agensa, podczas gdy posiadany funkcję pasjensa. Tym samym posiadający funkcjonuje jako podmiot, a posiadany jako jego dopełnienie bliższe w posiadaniu *have/mieć*. Struktura podstawowa może być przedstawiona w następujący sposób:

posiadający ma (has) posiadanego

Jak Stassen (2009, 63) twierdzi, czasownik *have/mieć* jest wynikiem semantycznego blaknięcia pewnych pełnych leksykalnie czasowników wskazujących na kontrolę lub trzymanie, najwyraźniej od takich czasowników jak *get/dostać, grab/chwycić, seize/chwycić, take/brać, obtain/osiągnąć* jak również *hold/trzymać, carry/nieść* czy *rule/rządzić*. Generalnie, wszelkie formy posiadania wykazują tendencję do gramatykalizacji w stronę struktur o przynajmniej pewnym znaczeniu tranzytywnym, który to proces nazywany jest tranzytywizacją. Ciekawym jest fakt, że języki używające posiadania *have/mieć* dla wyrażania posiadania zbywalnego także stosują posiadanie *have/mieć* dla wyrażania posiadania czasowego. Pomimo pewnych rozbieżności w opiniach językoznawców, można stwierdzić, że posiadanie *have/mieć* nie jest znacząco rzadziej występujące niż inne struktury posiadania. Dla struktury posiadania typu *have/mieć* także wymienić można wiele przykładów języków (Stassen 2009, 65-69):

(15) norweski (indoeuropejski, północnogermański)

Mannen ha-r en hund

(lit.) man.DEF have-PRES a dog

‘The man has a dog’

(Mężczyzna ma psa)

(16) rumuński (indoeuropejski, romański)

Tu ai un stilou
 (lit.) 2SG.NOM have.2SG.PRES INDEF pen
 ‘You have a pen’
 (masz długopis)

(17) serbsko-chorwacki (indoeuropejski, południowosłowiański)
 Gospodin Petrovic ima konja
 (lit.) Mr P.NOM have.3SG.PRES horse.ACC
 ‘Mr Petrovic has a horse’
 (Pan Petrovic ma konia)

Oprócz wspomnianych powyżej czterech głównych typów posiadania, wymienić można także kilka niestandardowych wariantów (Stassen 2009, 70). Pośród nich wyróżnić można typ *posiadający wskazujący na posiadanego*. W przypadku głównych typów posiadania, posiadający był kodowany tylko raz za pomocą pełnej frazy rzeczownikowej. W przypadku omawianej struktury występuje pronominalne indeksowanie posiadającego, przybierające formę zaimka dzierżawczego lub afiksu oznaczającego posiadanie, na frazę rzeczownikową posiadanego. Takie indeksowanie jest najczęściej występującym w językach stosujących posiadanie tematowe, np. w wielu austronezyjskich lub papuaskich językach. Stassen (2009, 71-73) podaje następujące przykłady:

(18) toba batak (austronezyjski, zachodnioindonezyjski)
 Ia begu Ón tòlu ború-na
 (lit.) TOP spirit exist three daughter-his
 ‘The spirit had three daughters’
 (Duch miał trzy córki)

(19) toradja (austronezyjski, wschodnioindonezyjski)
 Tau se’e re’e baula-nja
 (lit.) people these be buffalo-their
 ‘These people have buffaloes’
 (Ci ludzie mają bawoły)

(20) banggai (austronezyjski, wschodnioindonezyjski)
 Malane doo daano kona malapating lua
 (lit.) man this exist his doves two
 ‘This man had two doves’
 (Ten człowiek miał dwa gołębie)

Jak twierdzi Stassen (2009, 73-74), omawiany typ posiadania występuje także w językach Ameryki Centralnej:

(21) Luiseño (utoaztecki, numic)
 Noo-p no-toonav qala
 (lit.) 1SG-TOP my-basket be.INAN.PRES
 ‘I have a basket’
 (Mam koszyk)

(22) Jacaltec (majski, kanjobalan)
 Ay no’ hin txitam
 (lit.) exist class my pig
 ‘I have a pig’
 (Mam świnię)

Ponadto, przykłady takiego kodowania można napotkać także w Ameryce Północnej i Południowej, choć nie tak często jak ma to miejsce w Ameryce Centralnej, np.: dg xinag, navajo, yurok, karok, itp., w Afryce w saharijskim języku kanuri i nilowym języku acholi (Stassen 2009, 75).

Indeksowanie pronominalne w posiadaniu lokalizacyjnym jest mniej rozpowszechnione, jednak można je znaleźć w językach Centralnej i Północnej Azji (niektóre uralskie, zachodnie tybeto-birmańskie tureckie języki). W przypadku posiadania typu *with/z* lub posiadania typu *have/mieć* występuje indeksowanie posiadającego na obszarze np. Nowej Gwinei czy Zachodniego Pacyfiku dla pierwszego typu i dla drugiego - w językach zachodniooceanicznego tumleo oraz w niektórych językach utoazteckich.

Kodowanie zerowe to kolejny podrodzaj wyrażania posiadania. Generalnie, obecność orzeczenia *być* jest główną cechą posiadania intranzytywnego. Jednakże w niektórych językach takie orzeczenie może pozostać niewyrażone. Nie jest to zjawisko częste lub zależne geograficznie. Jak sugeruje Stassen (2009, 79), nie jest to ściśle związane z kodowaniem posiadania jako takiego, ale raczej z kodowaniem cech zdań o charakterze lokacyjnym/egzystencjalnym. Co więcej, nie jest konieczne, choć możliwe, dla zerowego kodowania użycie go razem ze wskazaniem posiadającego na frazę rzeczownikową posiadanego. Tym co eliminuje dwuznaczność jest fakt, że zdania łącznikowe także wykorzystują kodowanie zerowe. Język tiwi (australijski, Tivi), języki Oceanu Indyjskiego, Pacyfiku oraz centralne utoazteckie mogą służyć tu za przykład (Stassen 2009, 81-82):

(23) kapau (papuaski, centralny i zachodni)

Ni änga hanga ti

(lit.) I house with(?) DECL

'I have a house'

(Mam dom)

(24) korowai (papuaski, centralny i południowy)

Yuf-e mban-mengga abül

(lit.) he-CONN child-with man

'He has children'

(On ma dzieci)

Innym niestandardowym kodowaniem może być tak zwane posiadanie spójnikowe (conjunctive possessive) (Stassen 2009, 89), i jest ono uważane za wariant posiadania tematowego. Element spójnikowy wydaje się funkcjonować podobnie do indeksowania posiadającego. Wśród jego cech można wyróżnić m.in. kodowanie zerowe, tj. brak czasowników *mieć* i *być* w strukturze, występowanie zarówno fraz rzeczownikowych posiadającego jak i posiadanego w ich formach nieoznaczonych, nie niejednoznacznych oraz istnienie znacznika koordynacji (spójnika lub przysłówka, lub partykuły oznaczającej podobieństwo lokalizacji lub czasu). Strukturę mogą zilustrować następujące przykłady (Stassen 2009, 90-92):

(25) galela (papuaski, halmahera)

Ngohi dé ai tahu-ka

(lit.) 1SG and my house-already

'I have a house'

(Mam dom)

(26) aalela (papuaski, halmahera)

a. Ngohi to tagi dé una wo goge

(lit.) 1SG.EMP 1SG go and 3SG.EMP 3SG.M stay

'I go and he stays'

(Ja idę a on zostaje)

b. Asa wo liho-ka, dé wo sòné

(lit.) only 3SG.M return-PERF then 3SG.M die

‘He just got home, then/when he died’

(Właśnie doszedł do domu, potem/kiedy zmarł)

c. So dé da ginita-ka, dé o paro i tagi

(lit.) and then it become.day-PERF then ART wind 3SG.M go

‘And when it had become day, the wind started to blow’

(A kiedy nastął dzień, wiatr zaczął wiać)

d. Nakoso no mòdé dé no i hiké

(lit.) if 2SG want then 2SG it give

‘If you want, give it (to me)’

(Jeśli chcesz, daj mi to)

Stassen (2009, 94-95) podaje jeszcze jeden niestandardowy typ wyrażania posiadania, który nazywa posiadaniem zdaniowym (clausal possessive) i ze względu na fakt, że zawiera on dwa, a nie jedno zdanie jest uważany za dość niejednoznaczny. Kodowanie tego typu występuje w dialekcie ixtlan w języku zapotek w Centralnej Ameryce i w tybeto-birmańskim języku daflā. W każdym z powyższych przypadków zdanie zawiera lokacyjny/egzystencjalny czasownik *być* z frazą rzeczownikową posiadającego funkcjonującą jako podmiot w jednym zdaniu i posiadany w drugim. W przypadku ixtlan zapotek jest to koordynacja zdań, podczas gdy w daflā zaobserwować można podrzędność okolicznikową w przypadku zdania zawierającego frazę rzeczownikową posiadanego jako podmiotu:

(27) daflā (chińsko-tybetański, tybeto-birmański)

Lok nyi ak da-tla ka anyiga da-tleya

(lit.) one man one be-cCONV.PAST son two be-3DU.PAST

‘A man had two sons’ (lit. ‘There being a man, there were two sons’)

(Mężczyzna miał dwóch synów)

Omówione powyżej struktury są podtypami czterech głównych kategorii. Jednakże występują także hybrydy (Stassen 2009, 96) które można określić jako kombinację cech charakterystycznych dwóch głównych typów. Ten rodzaj kodowania wydaje się być ograniczony do połączenia posiadania lokacyjnego i posiadanie tematowego. Jest to zwykle konstrukcja nietranzytywna zawierająca lokacyjne/egzystencjalne orzeczenie *być*; zdarzają się także przypadki kodowania zerowego. Struktury tego typu można znaleźć w gałęzi brytańskiej języków celtyckich, w niektórych członkach rodziny berberyjskiej, i w aniwa, języku nilowym w północnym Sudanie. Za ilustrację niech posłużą następujące przykłady (Stassen 2009, 97):

(28) klasyczny arabski (afrozjatycki, semicki)

Zayd-un kaana-t la-hu xubzatu-n

(lit.) Z.-NOM was-F to-him loaf-NOM.INDEF

‘Zayd had a loaf’

(Zayd miał bohenek)

(29) tigre (afrozjatycki, południowosemicki)

’Ana sanna mas’alit hallet ’el-ye

(lit.) 1SG.NOM good camera be-3SG.F.PRES to-me

‘I have a good camera’

(Mam dobry aparat)

(30) tamazight (afrozjatycki, berberyjski)

Hammid, ila gir-s azar
 (lit.) H. be.3SG.M.PRES to-him hair
 ‘Hammid has hair’
 (Hammid ma włosy)

Stassen (2009, 107) wyróżnia jeszcze jeden typ posiadania predykatywnego, tj. posiadanie dopełniaczowe lub odrzeczownikowe (przydawkowe). Podobnie do posiadania lokalizacyjnego, posiadania typu *with/z* i posiadania tematowego, posiadanie odrzeczownikowe ma naturę nietranzytywną i używa lokacyjnego/egzystencjalnego rodzaju orzeczenia. Tak jak to się dzieje w przypadku posiadania lokalizacyjnego czy tematowego, fraza rzeczownikowa posiadanego jest podmiotem gramatycznym struktury. Tym, co wyróżnia posiadanie odrzeczownikowe to sposób kodowania frazy rzeczownikowej posiadającego, która funkcjonuje jako odrzeczownikowy lub dopełnieniowy modyfikator frazy rzeczownikowej posiadanego. Schemat może być przedstawiony w następujący sposób:

posiadany posiadającego jest/ istnieje

Posiadanie odrzeczownikowe jest dość rzadko spotykane. Typ nieoznaczony można znaleźć we wschodniej gałęzi języków austronezyjskich, centralnych i południowo-papuaskich, językach Majów. Wersja oznaczona występuje natomiast we wschodnich gałęziach indoeuropejskich, północno-centralnych językach dagestańskich Kaukazu, językach uralskich, czy zachodnich gałęziach tybeto-birmańskich. Główna różnica pomiędzy posiadaniem odrzeczownikowym oraz lokacyjnym i tematowym polega na tym, że w tym pierwszym fraza rzeczownikowa posiadającego i fraza rzeczownikowa posiadanego tworzą frazę rzeczownikową, podczas gdy w dwóch pozostałych wspomniane elementy nie tworzą syntaktycznej jednostki. Poniższe przykłady za Stassen (2009, 115-116):

(31) litewski (indoeuropejski, bałtycki)
 Mano kaimy-no yra olgas laukas
 (lit.) my neighbour-GEN.SG be.3SG.PRES long.NOM.SG field.NOM.SG
 ‘My neighbour has a long field’
 (Mój sąsiad ma długie pole)

(32) węgierski (uralski, ugryjski)
 A fé-fi-ak-nak van ház-uk
 (lit.) ART man-PL-DAT/GEN be.3SG.PRES house-their
 ‘The men have a house’
 (Mężczyźni mają dom)

Stassen (2009, 122) twierdzi, że w niektórych językach oddzielny typ posiadania dopełniaczowego powinien być traktowany jako podtyp posiadania lokalizacyjnego, biorąc pod uwagę perspektywę diachroniczną. W tychże językach element znaczący frazę rzeczownikową posiadającego dla dopełniacza w konstrukcjach predykatywnych i atrybutywnych ma swoje korzenie w znaczniku relacji przestrzenno/kierunkowych. W wielu językach, jak na przykład w gałęzi germańskiej czy romańskiej języków indoeuropejskich, ten element odgrywa jasną rolę w posiadaniu atrybutywnym i ma swoje źródła w przymyku (obecnym lub dawnym), tym samym pełniąc rolę narzędnika oznaczającego *from* lub *down from* (z). Stassen wskazuje na angielskie *of*, duńskie *van*, niemieckie *von* i szwedzkie *av*. Druga grupa przymków wskazuje na późnołacińskie *de* oznaczające (*down*) *from* (z), francuskie *de*, włoskie *di* i hiszpańskie *de*. Francuskie *à* i szwedzkie *till* mają swoje źródła w przymyku dopełniaczowym ze znacznikiem celownikowym *for*, *to* (*dla*, *do*).

(33) szwedzki (indoeuropejski, północnogermański)

- a. Toppen av berget
 (lit.) top.DEF of mountain.DEF
 ‘The top of the mountain’
 (Szczyt góry)
- b. Vän-en till mig
 (lit.) friend-DEF.SG to me
 ‘My friend’
 (Mój przyjaciel)

(34) angielski (indoeuropejski, zachodniogermański)
 The white cliffs of Dover
 (Białe klify Dover)

(35) duński (indoeuropejski, zachodniogermański)
 Het paard van Sinterklaas
 the horse of Saint.Nicholas
 ‘Saint Nicholas’ horse’
 (Dom Świętego Mikołaja)

Powyższa charakterystyka struktur predykatywnych wyrażających posiadanie nie wyczerpuje tematu, a jedynie wskazuje na jedno z bardziej rozpowszechnionych czy szczególnie scharakteryzowanych sposobów określania relacji posiadania. Biorąc pod uwagę fakt, iż jest to jedynie jeden z dwóch głównych typów realizacji wyrażania omawianej relacji wysnuć można wniosek, iż posiadanie jest jednym z najbardziej rozpowszechnionych typów relacji wyrażanych w języku, co tym samym wskazuje na istotne znaczenie tejże relacji w ludzkim systemie obrazowania świata.

Lista skrótów użytych w tekście:

ACC - biernik
 ART - przedimek
 BE - być
 CONN - łącznik
 CONV – znacznik konwerbu
 DAT - celownik
 DECL – tryb oznajmujący
 DEF – znacznik określoności
 DU – liczba podwójna
 EMP - znacznik emfaticzny
 F – rodzaj żeński
 GEN - dopełniacz
 INAN – rodzaj nieożywiony
 INDEF – znacznik nieokreśloności
 M – rodzaj męski
 NOM - mianownik
 PART - partytywny
 PAST – czas przeszły
 PERF – forma perfektywna
 PRES – czas teraźniejszy
 SG – liczba pojedyncza
 TOP - temat

BIBLIOGRAFIA

1. Dłutek, A. 2014. *Kontrastywno-kognitywna analiza czasowników wyrażających posiadanie w językach polskim i angielskim* oparta na materiale korpusowym. Nieopublikowana dysertacja doktorska.
2. Bugenhagen, R. D. 1986. „Possession in Mangap-Mbula: Its syntax and semantics” w *Oceanic Linguistics*, 25, 1/2, 124 – 166.
3. Heine, B. 2006. *Possession. Cognitive sources, forces and grammaticalization*. Cambridge: CUP
4. Lynch, J. 1973. „Verbal aspects of possession in Melanesian languages” w *Oceanic Linguistics*, 12, 1/2 (1973), 69 – 102.
5. Miller, G. A. & Johnson-Laird, P. N. 1976. *Language and perception*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
6. Seiler, H. 1983. *Possession as an operational dimension of language*. Tübingen: Gunter Narr.
7. Stassen, L. 2009. *Predicative Possession*. Oxford: Oxford University Press.
8. Taylor, J. R. 2006. *Possessives in English: an exploration in cognitive grammar*. Oxford: Oxford University Press.
9. Watkins, C. 1967. „Remarks on the genitive” w *To honor Roman Jakobson: Essays on the occasion of his 70th birthday*. Vol. III, 2191 – 2198. The Hague, Paris: Mouton.

